

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นความสามารถในการควบคุมอารมณ์ มีจิตใจที่มั่นคง การมองโลกในแง่ดี รู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีความมุ่งมั่นแน่วแน่ มีเหตุผล มีสติ สามารถควบคุมตนเอง มีความสามารถในการรับรู้ถึงความต้องการของคนอื่น และรู้จักมารยาททางสังคม กรมสุขภาพจิตกระทรวงสาธารณสุข (2546) ได้พัฒนาแนวคิดเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ด้าน 9 องค์ประกอบ คือเป็นความดี ความเก่ง และความสุข ซึ่งคุณลักษณะแต่ละด้านมีความหมายดังนี้ ดี หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง รู้จักเห็นใจผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1. ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง เช่น รู้อารมณ์และความต้องการของตนเอง, ควบคุมอารมณ์และความต้องการได้ และ แสดงออกอย่างเหมาะสม 2. ความสามารถในการเห็นใจผู้อื่น อาทิ ใส่ใจผู้อื่น, เข้าใจและยอมรับผู้อื่น และแสดงความเห็นใจอย่างเหมาะสม 3. ความสามารถในการรับผิดชอบ คือ รู้จักการให้ รู้จักการรับ, รู้จักรับผิดชอบ รู้จักให้อภัย และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เก่ง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจ แก้ปัญหาและแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ประกอบไปด้วย 1. ความสามารถในการรู้จักและสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง นั่นคือ รู้ศักยภาพของตนเอง, สร้างขวัญและกำลังใจให้ตนเอง ได้ และมีความมุ่งมั่นที่จะไปให้ถึงเป้าหมาย 2. ความสามารถในการตัดสินใจและแก้ปัญหา ได้แก่ รับรู้และเข้าใจปัญหา, มีขั้นตอนในการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม และมีความยืดหยุ่น 3. ความสามารถในการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น และสุข หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข มีความภูมิใจในตนเองพอใจในชีวิต และมีความสุขสงบทางใจ ประกอบไปด้วย 1. ความภูมิใจในตนเอง คือ เห็นคุณค่าในตนเอง, เชื่อมมั่นในตนเอง 2. ความพึงพอใจในชีวิต อาทิ รู้จักมองโลกในแง่ดี, มีอารมณ์ขัน และพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ 3. ความสงบทางใจ เช่น มีกิจกรรมที่เสริมสร้างความสุข, รู้จักผ่อนคลาย และมีความสุขสงบทางจิตใจ

การที่มนุษย์เราจะมีทั้ง ความดี ความเก่ง และมีความสุขนั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง รู้จักเห็นใจผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีความสามารถในการรู้จักตนเอง มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจ แก้ปัญหาและแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข มีความภูมิใจในตนเอง พอใจในชีวิตและมีความสุขสงบทางใจ ซึ่งมีปัจจัยหลายๆ อย่างที่มีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์ การที่บุคคลในสังคมจะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขนั้น จำเป็นต้องมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งใช้ความรู้ความสามารถที่ได้รับการสะสมมาทำงานตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ และปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้คนเราประสบความสำเร็จในการอยู่ร่วมกันและการดำรงชีวิตในสังคมนั้น จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลายๆ ปัจจัย ได้แก่ ความรู้ตัว การประมาณตัว อย่างถูกต้อง รู้จักข่มใจ เอาใจเขามาใส่ใจเรา เมื่อโกรธก็ไม่แสดงอารมณ์รุนแรง มีระเบียบวินัยกับตนเอง ขยันหมั่นเพียร ไม่ล้มเลิกการทำงานสิ่งใดง่ายๆ และมี

ความกระตือรือร้น รวมทั้งความสามารถในการเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี (วนิดา สำแดงเดช. 2552 : 1) ซึ่งสอดคล้อง ดังที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กล่าวไว้ว่า ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมรวมทั้งการเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ดังนั้นแต่ ละประเทศจำเป็นต้องมีการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เหล่านี้ และปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาประเทศก็คือ ทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งการศึกษานั้น สามารถพัฒนาคุณภาพของเยาวชนไทย

มีคุณลักษณะที่พึงปรารถนา คือ เป็นคนดี มีความรู้ มีความสุข คือจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพคนในสังคมไทยให้มีคุณธรรมและมีความรอบรู้อย่างเท่าทัน ให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคม

ฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง แนวการพัฒนาคนดังกล่าวมุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม มีจิตสาธารณะ พร้อมทั้งมีสมรรถนะ ทักษะและความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551: 1)

จากสภาพปัจจุบันเป็นที่ปรากฏว่า แม้คนในสังคมจะมีความรู้ความสามารถสูง เพียงใดก็มิได้หมายความว่า จะมีความสำเร็จในอาชีพ หน้าที่การงาน ทางครอบครัวและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขได้เสมอไป แต่การที่คนเราจะประสบความสำเร็จในชีวิต และมีความสุขได้นั้น โดยทั่วไปคนมักจะนึกถึงบุคคลที่เก่ง โดยมุ่งที่สติปัญญา (Intelligence) และในการที่เราจะบ่งชี้ว่าเรามีระดับสติปัญญาเพียงใดนั้นเราก็มีดัชนีชี้วัดนั้นคือ ไอคิว

(Intelligence Quotient) ซึ่งพบว่าคนที่มีความสามารถทางสมองดี เรียกว่ามีไอคิวสูง มักจะสามารถผ่านการทดสอบหรือคัดเลือกในการเข้าทำงานในตำแหน่งที่ดีๆ ในองค์กรได้ แต่ปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จนั้น ไม่ใช่มีเพียงแค่ความเก่ง ความฉลาดหรือผลการเรียนเท่านั้น เพราะการมีสมองและความคิดที่ปราดเปรื่องนั้น แม้จะเชื่อได้ว่า คนเก่งเหล่านี้จะเรียนได้ประสบความสำเร็จ (Study Success) สามารถเข้าทำงานในตำแหน่งที่ดี และมีความสำคัญภายในองค์กรได้ (Get Selected) แต่ความเก่งเหล่านี้ก็หาใช่จะเป็นหลักประกันได้ว่าคนเก่งสมอง เก่งคิด จะประสบความสำเร็จในอาชีพ (Career Success) หรือประสบความสำเร็จในชีวิต (Life Success) เสมอไป (วิระวัฒน์ ปิ่นนิตามัย, 2542ก : 34)

วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่วุฒิภาวะทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม จึงนับว่าเป็นวิกฤติช่วงหนึ่งของชีวิต เนื่องจากเป็นช่วงต่อของวัยเด็กและผู้ใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะต้นของวัยจะมีการเปลี่ยนแปลงมากมายเกิดขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างวัยรุ่นด้วยกันเอง และบุคคลรอบข้าง ซึ่งพฤติกรรมของวัยรุ่นเนื่องมาจากความต้องการ 3 ประการ ได้แก่ ความต้องการทางกาย ความต้องการทางสังคม และความต้องการทางใจ วัยรุ่นมีความต้องการทางด้านจิตใจหรือความต้องการด้านอารมณ์แตกต่างไปจากเด็กเล็กและผู้ใหญ่ เช่น ความต้องการความรักจากเพศตรงข้าม ความต้องการอยากรู้อยากทดลอง และจะทำให้เกิดปัญหาตามมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางการเรียน ปัญหาการบิบบิ้นทางจิตใจ ลักษณะอาการทางด้านประสาท อาการเหม่อลอย ช่างกังวล ปัญหาทางด้านบุคลิกภาพ มีความกังวลในเรื่องบุคลิกภาพของตัวเอง การแสดงเป็นคนขี้อาย ไม่กล้าแสดงออก หรือแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับวัย ดังนั้น หากได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด จะช่วยให้วัยรุ่นสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม บรรเทาปัญหาต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น (รุ่งฟ้า ล้อมในเมือง, 2554 : 21-28)

ดังนั้นหน่วยงานและสถาบันในสังคมไทยและต่างประเทศ หันมาให้ความสำคัญกับความฉลาดทางอารมณ์กันมาก จะเห็นได้จากการดำเนินการศึกษาคุณลักษณะและองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ การศึกษาถึงคุณประโยชน์ของความฉลาดทางอารมณ์ในด้านต่างๆ รวมทั้งการพัฒนาและสร้างเครื่องมือในการประเมินความฉลาดทางอารมณ์ของบุคคลขึ้น ซึ่งมีนักวิชาการของไทยและต่างประเทศที่ศึกษาในเรื่องนี้หลายท่านทำให้พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์เป็นเขาวนัปัญหาที่ถือเป็นความสามารถในการบริหารจัดการอารมณ์ของตนเองและของผู้อื่น เป็นความสามารถในการใช้ภาวะอารมณ์เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจปฏิบัติของสติปัญญา นำเสนอ โดยทักษะทางสังคม รวมทั้งเป็นความสามารถในการระบุมารมณ์ของ

ตนเองและผู้อื่น เป็นการทำนายความสามารถของสติปัญญาเชิงวิชาการโดยการพิจารณาจาก การปฏิบัติ ความฉลาดทางอารมณ์เป็นสิ่งสำคัญที่สามารถทำนายความสำเร็จในการเรียน สามารถทำให้บุคคลเพิ่มศักยภาพภายในตน รวมทั้งทำนายความสามารถในการปฏิบัติงานใน หลากหลายอาชีพและการค้นหาทักษะความสามารถภายในตน นอกจากนี้ความฉลาดทาง อารมณ์ยังมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อการประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวในเชิงธุรกิจหรือใน การดำรงชีวิตด้วย (วนิดา ลำแดงเดช. 2552 : 2)

การที่จะดำรงชีวิตอยู่ในโลกแห่งศตวรรษที่ 21 ได้นั้น ต้องรู้ว่าตัวเองเป็นใคร ต้องการอะไร รู้ข้อดีข้อเสียของตนเองแล้วนำไปปรับปรุงควบคุมอารมณ์ได้ จัดการกับความ ขัดแย้งทางอารมณ์ของตนเองได้ สร้างสัมพันธ์ภาพกับบุคคลอื่นได้ มีความสามารถในการ สื่อสาร ลักษณะอารมณ์ของมนุษย์จะเปลี่ยนแปลงได้ง่ายตามสภาพการณ์ ตามความรู้คิด ตาม ความฉลาดคิดได้ มนุษย์แต่ละคนจะมีปฏิภาณไหวพริบที่จะคิด แต่มีสติเท่าทันความรู้สึกรู้จักคิด ของตนต่างกันไป (วิระวัฒน์ ปิ่นนิทามัย, 2542 : 34) คนที่มีความฉลาดทางปัญญาสามารถคิด ได้ฉับไว แต่การมีสติที่จะบริหารจัดการความรู้สึกรู้สึกและอารมณ์ภายในตน และการบริหาร จัดการการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนกับผู้อื่นเพื่อประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นนั้น เป็นเรื่องของ ความสามารถในการจัดการกับอารมณ์ที่เกิดขึ้นของตนเองอย่างฉลาดภายใต้ภาวะแรงกดดัน ต่าง ๆ ซึ่งความสามารถดังกล่าวเรียกได้ว่าเป็นความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence)

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าความฉลาดทางอารมณ์ถือเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็น ตัวผลักดันให้คนแสดงออกทางพฤติกรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตซึ่งอาจทำให้ประสบ ความสำเร็จในชีวิตได้หรือไม่ก็อาจทำให้ชีวิตประสบปัญหามากมาย ฉะนั้นในชีวิตคนเรา จำเป็นจะต้องมีความฉลาดทางอารมณ์ร่วมด้วย โดยเฉพาะนักเรียน เพื่อเป็นการป้องกันปัญหา อันเกิดจากอารมณ์ของนักเรียนเอง และสามารถควบคุมอารมณ์ที่ไม่พึงประสงค์ได้ ดังนั้นจึง ควรศึกษาว่าปัจจัยด้านใดบ้างที่มีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ เพื่อที่จะนำข้อมูลที่ได้ไปเป็น ข้อมูลพื้นฐานและเป็นแนวทางในการเสริมสร้างและพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งจะส่งผล ให้นักเรียนนั้นประสบความสำเร็จทั้งในด้านการเรียน การประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตอยู่ใน สังคม รวมถึงความสำเร็จในการใช้ชีวิตครอบครัว ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับ ปัจจัยจำแนกความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 3 ซึ่งถือว่าเป็นเด็กวัยรุ่นเพื่อให้ทราบ ถึงระดับความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนระหว่างนักเรียนที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูง กับ

นักเรียนที่มีความฉลาดทางอารมณ์ต่ำ ในปัจจัยแต่ละด้านอาทิ ด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านบุคลิกภาพ ด้านความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค ด้านสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน ด้านเขาวนปัญญา และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ว่าปัจจัยดังกล่าวเหล่านี้ มีอิทธิพลเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อระดับความฉลาดทางอารมณ์หรือไม่อย่างน้อยเพียงใด เพื่อที่จะได้ทราบถึงความฉลาดทางอารมณ์ที่มีอยู่ในตัวของผู้เรียนแต่ละคน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุง ส่งเสริมหรือพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในตัวผู้เรียนให้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้ให้นักเรียนแต่ละคนดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำพาชีวิตไปสู่ความสำเร็จและความเจริญก้าวหน้าต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยจำแนกความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3
3. เพื่อสร้างสมการจำแนกปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านบุคลิกภาพ ด้านความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค ด้านสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน ด้านเขาวนปัญญา และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่มีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์อย่างน้อย 1 ปัจจัยสามารถจำแนกนักเรียนที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงและนักเรียนที่มีความฉลาดทางอารมณ์ต่ำได้

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 (โรงเรียนขยายโอกาส) ทั้งหมด 58 โรงเรียน จำนวนนักเรียน 1,540 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 (โรงเรียนขยายโอกาส) ทั้งหมด 14 โรงเรียน จำนวน 312 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการใช้สูตร และใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi – stage Random Sampling) จำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์จำแนกประเภท (Discriminant Analysis) โดยใช้โปรแกรม SPSS คือ กลุ่มนักเรียนที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงและกลุ่มนักเรียนที่มีความฉลาดทางอารมณ์ต่ำ

2. ขอบเขตด้านตัวแปร

2.1 ตัวแปรปัจจัยที่นำมาศึกษาในการวิเคราะห์จำแนกประเภทความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1.1 ปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดู

2.1.2 ปัจจัยด้านบุคลิกภาพ

2.1.3 ปัจจัยด้านความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

2.1.4 ปัจจัยด้านสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน

2.1.5 ปัจจัยด้านเชาวน์ปัญญา

2.1.6 ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

2.2 ตัวแปรจัดกลุ่ม ได้แก่ ผลของการวัดความฉลาดทางอารมณ์สำหรับ

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ได้แก่

2.2.1 นักเรียนที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูง

2.2.2 นักเรียนที่มีความฉลาดทางอารมณ์ต่ำ

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา คือ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการรับรู้ แยกแยะ ความรู้สึกหรืออารมณ์ของตนเองและผู้อื่น ควบคุมและจัดการความรู้สึกของตนเองเพื่อสามารถนำพาตนเองไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข

การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การแสดงออกที่บิดา มารดา หรือผู้ปกครองเอาใจใส่ ดูแลเป็นห่วงใย อบรมสั่งสอน ไม่ว่าจะโดยทางตรง หรือทางอ้อม ให้เด็กในความดูแลรับ และเรียนรู้ที่จะปฏิบัติตนในสิ่งที่ถูกต้อง

บุคลิกภาพ หมายถึง การแสดงถึงการเป็นตัวตนของบุคคลโดยส่วนรวม ทั้งลักษณะ ทางกาย พฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิด เจตคติ ค่านิยม อุดมคติ ความสนใจ ความมุ่งหวัง เป้าหมาย และความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ลักษณะดังกล่าวมีที่มาจาก พันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมของแต่ละคน ซึ่งมีการแสดงออกเป็นประจำจนเป็นนิสัย หรือ บุคลิกภาพของบุคคล ประกอบขึ้นด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านกายภาพ หมายถึง รูปร่างหน้าตา ทรวดทรง ท่าทาง การแต่งกาย การเดิน เป็นต้น บุคลิกภาพด้านกายภาพ นี้เป็นสิ่งที่ผู้อื่นมองเห็นได้

2. ด้านวาจา หมายถึง การใช้ถ้อยคำ น้ำเสียง ซึ่งผู้อื่นจะรับรู้ได้โดยการฟัง ลักษณะต่าง ๆ สะท้อน บุคลิกภาพด้านนี้เช่น การพูดไม่เข้าหูคน การพูดจากระโชกโฮกฮาก การพูดจาน่าฟัง เป็นต้น บุคลิกภาพทางวาจาที่ดีย่อมหมายถึงการพูดจาด้วยน้ำเสียงนุ่มนวล น่าฟังเป็นมิตร และได้สาระ

3. ด้านสติปัญญา หมายถึง ความสามารถทางการคิดแก้ปัญหา ไหวพริบ ความสามารถที่จะมี ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ได้อย่างเหมาะสม คิดเป็น รู้จักคิด คิดแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี แสดงออกหรือสนองตอบผู้อื่นได้อย่าง “ทันกัน” และ “ทันกาล”

4. ด้านอารมณ์ หมายถึง การมีอารมณ์ดีคงเส้นคงวาไม่วู่วาม เอาแต่อารมณ์ ขุนเฉียว โกรธง่าย หรือบางคนมีอารมณ์ร้ายแรง มากกว่าอารมณ์อื่นหรือบางคน เกรี้ยว เสรี ขุ่นมัว หม่นหมองอยู่เสมอ

5. ด้านความสนใจและเจตคติ หมายถึง สิ่งที่ตั้งใจในแต่ละคนที่มีความ

แตกต่างกันไปบางคนไม่สนใจการเมือง ซึ่งบางคนมีความสนใจ หลากหลายไม่สนใจเพียงเรื่องใดเรื่องหนึ่งแต่เพียงอย่างเดียว

6. ด้านการปรับตัว หมายถึง ผลต่อลักษณะของบุคลิกภาพ ถ้าใช้แบบที่ดี มีพฤติกรรมที่เหมาะสม สังคม ยอมรับ จะอยู่ในสังคม ได้อย่างมีความสุข ตรงกันข้ามถ้าปรับตัว ไม่ได้วางตัวในสังคมไม่เหมาะสม ย่อมมี ผลเสียต่อบุคลิกภาพด้านอื่น ๆ ไปด้วย

ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่แสดงถึงความสามารถของบุคคลในการก้าวข้ามหรือฝ่าฟันปัญหาและอุปสรรคอย่างมีกำลังใจ และมีความหวังเพื่อความสำเร็จในชีวิตและการงานตามที่ปรารถนา

สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนและเพื่อนแสดงต่อกันด้วยความคุ้นเคย ใกล้ชิดผูกพัน สนับสนุนมกกลมเกลียว ฟังพา ไว้วางใจกันและกัน ช่วยเหลือแบ่งปัน ยอมรับความแตกต่างของกันและกัน และยอมรับบุคคลอื่นได้

เชาวน์ปัญญา หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสภาวะการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

เทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง การนำเอากระบวนการหรือเครื่องมือมาสร้าง ข้อมูลที่มีประโยชน์ในการจัดการสารสนเทศที่จะรวบรวม ใช้งาน จัดเก็บงาน ส่งต่อหรือการสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์ ที่เกี่ยวข้องกับซอฟต์แวร์ เกี่ยวข้องกับตัว ข้อมูล เกี่ยวข้องกับบุคลากร เพื่อให้ข้อมูลที่ได้นั้นเกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ยังรวมถึง โทรทัศน์ วิทยุ โทรศัพท์ โทรสาร วารสารหรือหนังสือพิมพ์

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงตัวแปรที่สำคัญและได้สมการจำแนกประเภทปัจจัยที่มีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3

2. ข้อมูลสารสนเทศที่ได้ไปจะเป็นพื้นฐานในการวางแผนพัฒนาและปรับปรุงในเรื่องของการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิผล สอดคล้องตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542